

SVENSK RÄTT GÄLLANDE VÅRDNADSBESTÄMMELSER

I föräldrabalken 6 och 21 kapitel regleras de centrala bestämmelserna gällande vårdnad, boende och umgänge samt verkställighet.

DEL I ALLMÄNT

Genom ett omfattande lagstiftningsarbete kom föräldrabalken att genomgå förändringar vad gäller vårdnad, boende och umgänge samt verkställighet av domstolars beslut i frågan. Kapitel 6 och kapitel 21 i föräldrabalken har inte ändrats i väsentliga delar sedan ändringen som trädde i kraft 1.1.2006.

Ett par ändringar har dock gjorts sedan 2006. Den 1 augusti 2010 infördes en bestämmelse att domstolen när den avgör en fråga om umgänge mellan ett barn och en förälder so barnet inte bor tillsammans med, har möjlighet att besluta om umgängesstöd. (Prop. 2009/10:192)

Den 1 maj 2012 infördes en ny bestämmelse i 6 kapitlet 13 § Föräldrabalken som tar sikte på barns möjligheter att få vård i de fall barnets vårdnadshavare inte är överens om insatser för barnet inom hälso- och sjukvården. (Prop. 2011/12:53)

1.1.2020 har FN:s barnkonvention blivit svensk lag. Den har samma dignitet som föräldrabalken och socialtjänstlagen och tanken är att den ska implementeras hos de myndigheter och andra offentliga inrättningar som handlägger och tar beslut i angelägenheter gällande barn.

Föräldrabalken kapitel 6 har följande innehåll:

1-2 §§	Inledande bestämmelser
3-10 §§	Vårdnadshavare
11-14 §§	Vårdnadens utövande
14 a §	Barnets boende
15-18 §§	Umgänge
19-22 §§	Domstolsprocessen

Se vidare del III där lagtexten återges

DEL II, UTDRAG UR REGERINGENS PROPOSITION NR 2005/06:99

SAMMANFATTNING

Propositionens huvudsakliga innehåll:

- *Barnperspektivet* är centralt och ska förstärkas.
- *Barnets bästa* skall vara avgörande för alla beslut om vårdnad boende och umgänge.

Risken för att barnet far illa framhålles. Särskilt avseende ska fästas vid om risken för att barnet eller någon annan utsätts för övergrepp eller att barnet olovligen förs bort eller hålls kvar eller annars far illa.

- *Gemensam vårdnad* i allra flesta fall är en ur barnets synvinkel mycket bra vårdnadsform.
- *Föräldrarnas samarbetsförmåga* är av stor betydelse. En uttrycklig bestämmelse bör införas om att domstolen vid bedömningen av om vårdnaden ska vara gemensam skall fästa särskild vikt vid föräldrarnas förmåga att samarbeta i frågor som rör barnet.
- *För att förbättra barnets rätt att komma till tals* i mål om vårdnad, boende och umgänge förslår regeringen att socialnämnden innan den lämnar snabbupplysning skall hör barnet om det är lämpligt.
- *Vikten av samförståndslösningar* skall tillgodoses genom att domstolen aktivt skall verka för att föräldrarna når en samförståndslösning som är till barnets bästa.
- *Medling* innebär att rätten ska kunna uppdra åt en medlare att försöka få föräldrarna att komma överens.
- *Verkställighetsprövningen.* Verkställighet ska vägras om det är uppenbart oförenligt med barnens bästa. Risken att barnet far illa ska skall domstolen beakta.

Ett tydligare barnperspektiv

Vårdnadens innebörd

Vårdnaden består normalt till dess att barnet fyllt 18 år

Innebörd: Den som har vårdnaden svarar för barnets personliga förhållanden och skall se till att barnets behov av omvårdnad, trygghet och en god fostran blir tillgodosedda.

I vårdnaden ingår att ha uppsikt över barnet eller vidta andra lämpliga åtgärder så att barnet inte förorsakar skada för någon annan.

Vem är vårdnadshavare?

Barnet står från födseln under vårdnad av båda föräldrarna om de är gifta med varandra.

Döms till äktenskapsskillnad står barnet under vårdnad av båda föräldrarna om inte den gemensamma vårdnaden upplöses.

Är föräldrarna inte gifta med varandra blir modern ensam vårdnadshavare.

Står barnet under vårdnad av endast en förälder och vill föräldrarna att båda skall vara vårdnadshavare, skall domstol på talan av dem båda besluta i enlighet med deras begäran, om inte gemensam vårdnad är uppenbart oförenligt med barnets bästa.

Föräldrarna kan få gemensam vårdnad genom registrering hos Skatteverket efter anmälan hos Skatteverket.

Står barnet under vårdnad av båda föräldrarna eller en av dem och vill någon av dem få ändring i vårdnaden, skall domstolen efter vad som är bäst för barnet besluta att vårdnaden skall vara gemensam eller att en av föräldrarna skall ha vårdnaden om barnet.

Föräldrarna kan avtala att vårdnaden skall vara gemensam eller att en av dem skall ha vårdnaden av barnet. Avtalet gäller om det är skriftligt och har godkänts av socialnämnden.

Domstolsprocessen

Mål om ärenden om vårdnad, boende och umgänge är indispositiva. Det innebär att domstolen skall se till att frågorna blir tillbörligt utredda och att domstolen i varje enskilt fall skall göra en prövning av vad som är bäst för barnet.

I varje enskilt fall skall domstolen göra en prövning av vad som är bäst för barnet.

Innan domstolen avgör ett mål eller ärende om vårdnad, boende eller umgänge skall socialnämnden ges tillfälle att lämna upplysningar.

Om det behövs ytterligare utredning får domstolen uppdra åt socialnämnden eller något annat organ att utse någon att verkställa en sådan utredning.

Den som gör utredningen skall om det inte är olämpligt försöka klarlägga barnets inställning och redovisa detta för domstolen.

Barnet får höras inför domstolen om särskilda skäl talar för det och det är uppenbart att barnet inte tar skada av att det hörs.

Domstolen kan också höra barnpsykiatrisk expertis eller inhämta skriftligt utlåtande från sådan expertis.

Domstolen får fatta interimistiska beslut dvs beslut som gäller fram till dess frågan avgjorts genom dom eller beslut som vunnit laga kraft eller föräldrarna träffat ett avtal i frågan och avtalet har godkänts av socialnämnden.

Ett tydligare barnperspektiv

Barnets bästa skall vara avgörande för alla beslut om vårdnad, boende och umgänge (6 kapitlet 2a § föräldrabalken).

En av grundpelarna är FN:s barnkonvention artikel 3.

Utgångspunkten är barnets fulla människovärde och integritet.

Att ha ett **barnperspektiv vid beslutsfattande** innebär att:

- Försöka förstå barnet och hur barnet uppfattar sin situation och eventuella förändringar
- Att se med barnets ögon- att analysera vilka följder olika beslutsalternativ kan ha för barnet
- Lyssna på barnet och respektera det som individ med egna uppfattningar
- Men i sista hand är det den vuxne som utifrån sina kunskaper och erfarenheter måste fatta beslut och ta ansvar för det.

Om någon vill ha ändring i vårdnaden kapitlet 6 5 § Föräldrabalken

Skall vårdnaden anförtros en eller båda föräldrarna efter vad som är bäst för barnet (5 § 6 kapitlet föräldrabalken).

Domstolen kan besluta om eller neka att upplösa gemensam vårdnad även mot en förälders vilja om gemensam vårdnad om gemensam vårdnad är bäst för barnet.

Barnets bästa är bestämmande bl.a. vid domstolens beslut i frågor om boende och umgänge vid socialnämndens avtal om vårdnad, boende och umgänge (6 kapitlet 2 , 14 och 15 a §§ Föräldrabalken)

Vid bedömningen av vad som är bäst för barnet ska särskilt beaktas (6 kapitlet 23 a § Föräldrabalken

- Nära och god kontakt med föräldrarna (6 kapitlet 2 § Föräldrabalken)
- Risker för att barnet utsätts för övergrepp eller annars far illa (6 kapitlet 2 a § Föräldrabalken)
- Barnets vilja (6 kapitlet 2 b § Föräldrabalken)

Risken för att barnet far illa

Barnets rätt till båda sina föräldrar får inte innebära att barnet ska tvingas umgås med båda sina föräldrar under alla förhållanden.

Det innebär en risk för barnets psykiska hälsa att tvingas se eller höra våld i hemmet.

När uppgifter om våld förs fram i mål om vårdnad, boende och umgänge måste uppgifterna alltid prövas och en riskbedömning göras.

Hur ska riskbedömningen göras?

Den skall grundas bl.a. på vad som är utrett om tidigare inträffade händelser och om andra faktiska omständigheter. Omständigheter som kan ha betydelse för bedömningen är t.ex. tidigare övergrepp, hot om övergrepp, allmän attityd till våld, missbruksproblem och psykisk sjukdom. Hänsyn måste emellertid tas till barnets inställning.

Det är angeläget att inte bara domstolen utan även den som utreder frågor om vårdnad, boende och umgänge prövar påståenden om övergrepp och gör en riskbedömning.

Det bör vara Socialstyrelsens uppgift att sammanställa kunskap om och medverka till metodutveckling för hur riskbedömningar ska göras.

Socialstyrelsen har också en betydelsefull uppgift när det gäller information, utbildning och annat stöd till dem som handlägger frågorna inom socialtjänsten.

En automatisk prövning av vårdnadsfrågan vid våld inom familjen?

Om en förälder vid utövandet av vårdnaden av ett barn gör sig skyldig till missbruk eller försummelse eller i övrigt brister i omsorgen om barnet på sätt som medför fara för barnets hälsa eller utveckling skall rätten besluta om ändring i vårdnaden. (6 kapitlet 7 § Föräldrabalken)

Frågan kan också prövas på talan av Socialnämnden.

Barnets rätt att komma till tals

Innan socialnämnden lämnar s.k. snabbupplysning (6 kapitlet 20 § Föräldrabalken) till domstolen skall den, om det är lämpligt, höra barnet.

Vid interimistiskt beslut skall samma bedömningsgrunder användas som vid en slutlig prövning. Det innebär att barnets bästa skall vara avgörande vid sådana beslut och att hänsyn ska tas till barnets vilja.

Domstolen är skyldig att ta hänsyn till barnets vilja.

Domstolen skall ta hänsyn till barnets vilja med beaktande av barnets mognad och ålder.
(6 kapitlet 2 a § Föräldrabalken)

Den som verkställer utredningen i vårdnadsålet skall, om det inte är olämpligt, söka klarlägga barnets inställning och redovisa den för rätten (6 kapitlet 19 §, 4 st Föräldrabalken)

Barnet får höras inför rätten, om särskilda skäl talar för det och det är uppenbart att barnet inte tar skada av att höras. (6 kapitlet 19 §, 5 st Föräldrabalken)

För att barnets bästa skall tillgodoses är det nödvändigt att handläggarna får utbildning när det gäller att samtala med barn på barns villkor och att tolka barns uttryckssätt. Också olika utredningsmetoder kan behöva utvecklas.

Barnet bör ha rätt att komma till tals i vårdnadsutredningar

- *Barnet bör ha rätt att komma till tals när snabbupplysningar lämnas till domstolen*

2001 utfärdade Socialstyrelsen allmänna råd rörandes socialnämndens handläggning av frågor om vårdnad, boende och umgänge (SOF 2001:14).

När det gäller snabbupplysning ges rekommendation att alltid ha samtal med föräldrarna. På grund av vad som framkommit vid samtalet bör utredaren bilda sig en uppfattning om det utifrån barnets ålder och mognad är lämpligt att samtala med barnet.

Ett interimistiskt beslut skall fattas utifrån samma bedömningsgrunder som vid en slutlig prövning. (Om interimistiska beslut 6 kapitlet 20 § Föräldrabalken)

Barnet bör ha rätt att komma till tals vid samarbetsavtal mellan föräldrarna och när socialnämnden godkänner avtal

Barnets vilja skall beaktas vid socialnämndens hantering av frågor om vårdnad, boende och umgänge. För situationer där socialnämnden direkt godkänner ett avtal framgår detta direkt av 6 kapitlet 2 § b Föräldrabalken.

Samarbetsavtalen är i första hand ett sätt för föräldrarna att gemensamt och i samråd enas om vårdnadsfrågorna. Om det inte är olämpligt, bör därför barnet på något stadium komma med i samtalen.

Vad gäller frågor om förhör med barn vid samarbetsavtal bör Socialstyrelsen ge den vägledning som behövs genom att utfärda allmänna råd till socialnämnderna. Utbildning och annat stöd till dem som handlägger frågor om vårdnad, boende och umgänge är viktigt.

Gemensam vårdnad

Domstolen ska vid bedömningen om vårdnaden ska vara gemensam fästa avseende särskilt vid föräldrarnas förmåga att samarbeta i frågor som rör barnet. (Föräldrabalken 6 kapitlet 5 §, 2 st)

Domstolen kan besluta om gemensam vårdnad även om en förälder motsätter sig detta. En förutsättning är dock att detta är bäst för barnet.

Enligt högsta domstolen (NJA 199 s. 451) skall vårdnaden förutom när båda föräldrarna motsätter sig gemensam vårdnad anförtros åt en av föräldrarna ensam när det framkommer särskilda omständigheter som talar mot gemensam vårdnad.

En sådan särskild omständighet är att en förälder har gjort sig skyldig till våld mot barnet eller den andra föräldern.

En annan är att det föreligger en sådan konflikt mellan föräldrarna som är så svår och djup att det är omöjligt för dem att samarbeta i frågor som gäller barnet. (NJA 2000 s 345)

Det skulle gälla en presumtion för gemensam vårdnad.

Gemensam vårdnad är ett viktigt inslag i en gynnsam utveckling mot en starkare betoning av barnets intressen.

Syfte med gemensam vårdnad är framför allt att främja god förhållanden mellan barnet och båda föräldrarna. Ett gemensamt rättsligt ansvar kan ofta bidra till detta.

Domstolen skall fästa avseende särskilt vid barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna

Av stor betydelse är föräldrarnas förmåga att samarbeta i frågor som gäller barnet.

Underlättande av beslutsfattandet vid gemensam vårdnad

Att ha vårdnaden om ett barn betyder att ha det rättsliga ansvaret för barnets person.

Har barnet två vårdnadshavare skall dessa utöva sina rättigheter och skyldigheter mot barnet tillsammans. (6 kapitlet 13 § Föräldrabalken)

Detta innebär att de gemensamt ska fatta beslut om frågor som gäller barnet.

Båda vårdnadshavarna kan inte förutsättas delta i alla de vardagliga avgöranden som måste träffas när det gäller frågor om t.ex. mat, kläder och sovtider.

Växelvist boende

Domstolarna kan besluta om växelvist boende bara om föräldrarna har gemensam vårdnad.

Ett grundläggande krav är att föräldrarnas samarbetsförmåga är särskilt god.

Barnets behov måste komma i första rummet och föräldrarna måste bo förhållandevis nära varandra.

Barnets inställning har stor betydelse.

Barnets folkbokföring har betydelse bl.a. för var han eller hon ska gå i skola och vem av föräldrarna som vid gemensam vårdnad skall få uppbära det särskilda bostadsbidraget för hemmavarande barn.

Umgänge

Domstolen skall bara i undantagsfall kunna besluta att ett umgänge skall ske på annat sätt än genom att barnet träffar föräldern.

Socialnämnden ska kunna godkänna ett avtal om sådant umgänge.

Socialnämnden får möjlighet att väcka talan om umgänge med en förälder.

Avsikten är inte att begränsa möjligheten till umgänge genom att barnet och föräldern inte träffas utan att tillhandahålla ett sätt att åstadkomma kontakt när ett vanligt umgänge inte kan komma ifråga.

Hänsyn bör tas till barnets behov av umgänge med andra som står barnet särskilt nära

Vårdnadshavaren har ett ansvar för att barnets behov av umgänge med närstående så långt möjligt tillgodoses. (6 kapitlet 15 § 3 st Föräldrabalken)

Om umgänge begärs av någon annan än föräldrarna, får talan om umgänget föras av socialnämnden. (6 kapitlet 15a § Föräldrabalken)

Domstolars och socialnämnders beslutsunderlag

Den som genomför en utredning om vårdnad boende och umgänge skall lämna en rekommendation till beslut om det inte är olämpligt.

Det införs en sekretessbrytande regel för inhämtande av uppgifter från en socialnämnd i samband med att utredning om vårdnad, boende och umgänge genomförs.

Innan socialnämnden lämnar s.k. snabbupplysningar till domstolen skall nämnden, om det är lämpligt höra barnets föräldrar (se ovan "Barnets rätt att komma till tals").

En vårdnadsutredning måste genomföras så snabbt som möjligt

En vårdnadsutredning bör innehålla rekommendation till beslut

Vårdnadsutredarens bedömning och slutsatser är av stor betydelse.

Utredningen ska vara så klar och tydlig som möjligt.

Utredarens rekommendation till beslut bör vara väl motiverad och det bör göras en konsekvensbeskrivning dvs föras ett resonemang om hur man sett olika beslutsalternativ.

Det bör klart redovisas hur man resonerat i det enskilda fallet t.ex.

- Barnets relation till båda föräldrarna
- Barnets inställning
- Föräldrarnas lämplighet som vårdnadshavare, boföräldrar och umgängesföräldrar
- Hur ser man på risken för att barn far illa
- Möjligheterna att bäst tillgodose barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna

Föräldrarnas vilja och förmåga att samarbeta i frågor som rör barnet och övriga förhållanden (se socialstyrelsens allmänna råd rörande handläggning av frågor om vårdnad. Boende och umgänge SOSF2003:14)

Domstolen ska slutligt ta ställning i frågan till vad som är bäst för barnet.

En vårdnadsutredning skall alltid kommuniceras med båda föräldrarna innan den ges in till domstolen.

Sekretess mellan olika socialnämnden bryts vid prövning om avtal hos socialnämnder emellan

När det gäller vårdnadsutredningar gäller vanlig sekretess myndigheter emellan.

Vid prövning av avtal om vårdnad, boende och umgänge har socialnämnd som har upplysningar av betydelse en skyldighet att på begäran lämna ut uppgifter till annan socialnämnd. (6 kapitlet 17 a § Föräldrabalken)

Domstolsprocessen

En generell skyldighet inför för domstolen att om det är lämpligt, verka för samförståndslösningar i indispositiva tvistemål (6 kapitlet 18 § Föräldrabalken)

I mål om vårdnad, boende och umgänge innebär det att domstolen skall verka för att föräldrarna når en samförståndslösning som är förenlig med barnets bästa.

Domstolen skall också kunna uppdra åt en medlare att försöka nå en samförståndslösning till barnets bästa. (6 kapitlet 18 § Föräldrabalken)

Domstolen bör verka för en samförståndslösning.

Det är vanligt att föräldrarna innan de går till domstol har försökt komma överens inom ramen för kommunala samarbetsamtal eller att sådana har initierats av domstolen sedan talat väckts.

Lyckas föräldrarna inte komma överens under samarbetsamtalen, försöker domstolen ofta få föräldrarna att nå en överenskommelse.

Barnets bästa skall dock vara i förgrunden.

Domstolen bör kunna besluta om medling

Domstolens möjlighet att förordna medlare innebär inte att möjlighet till kommunala samarbetsamtal tas bort.

Kommunen är skyldig att erbjuda samarbetsamtal i syfte att nå enighet i frågor som rör vårdnad, boende och umgänge. (5 kapitlet 3 § socialtjänstlagen) Domstolen kan också ge socialnämnden i uppdrag att anordna sådana samtal. (6 kapitlet 18 § Föräldrabalken)

En medlare bör utses framför allt i situationer där samarbetsamtal har förekommit- antingen före rättegången eller efter beslut av domstolen- men föräldrarna trots detta inte lyckats nå en överenskommelse.

Det är naturligt att domstolen lämnar medlaren anvisningar om hur uppdraget ska fullgöras.

Hur medlarens arbete skall bedrivas är emellertid inte möjligt att närmare reglera i lag, utan detta bör medlaren, i samråd med domstolen, avgöra från fall till fall.

Tidsfristen bör bestämmas till fyra veckor.

I samband med att medlarens uppdrag sedan avslutas bör han eller hon lämna en redogörelse till domstolen avseende de åtgärder, som vidtagits.

INTERIMISTISKA BESLUT

Ett interimistiskt beslut gäller till dess att frågan har avgjorts genom en dom eller ett beslut som har vunnit laga kraft eller föräldrarna har träffat avtal om frågan och avtalet har godkänts av socialnämnden.

Enligt 6 kapitlet 20 § Föräldrabalken får domstolen under handläggningen av ett mål interimistiskt besluta om vårdnad, boende eller umgänge

Innan domstolen fattar beslut skall motparten få tillfälle att yttra sig.

Domstolen kan också inhämta upplysningar från socialnämnden.

Några ytterligare upplysningar har domstolen inte tillgång till.

Domstolen får fatta ett interimistiskt beslut. Domstolen är inte skyldig.

KUNSKAP OCH KOMPETENS

- Vid handläggning av frågor om vårdnad, boende och umgänge är det viktigt med utbildning och kompetensutveckling.
- De positiva effekter som specialisering av domare kan med bör tas tillvara och det bör åvila varje domstol att - inom ramen för nuvarande ordning - överväga frågan om specialisering i syfte att förstärka kompetensen beträffande frågor som rör vårdnad, boende och umgänge.

Som framförts i Domstolsverkets och Sveriges domareförbunds rapport (DV-rapport 2003-1) kan det också behövas insikter om hur barnen och familjer reagerar i kris och hur parterna bör bemötas under handläggningen av målet i domstol.

Det är också viktigt att domstolen uppmärksammar den möjlighet som redan finns att höra barnpsykiatrisk expertis och inhämta skriftligt utlåtande från sådan expertis

VERKSTÄLLIGHETEN

Allmän domstol skall pröva verkställigheten

- Beslut om verkställighet skall vara omedelbart verkställbara
- Stockholms tingsrätt skall handlägga frågor om olovligt bortförda barn enligt 1980 års Haagkonvention. (21 kapitlet 1 § Föräldrabalken)

Att det är samma domstol som prövar både sakfrågan och verkställigheten utgör inget hinder.

Prövningen av verkställigheten ska inte motsvara den prövning som redan gjorts i sakfrågan. Något jävsförhållande uppkommer därför normalt inte.

Prövningen bör ske nära barnet

Frågan om verkställighet bör tas upp i den ort där barnet har sitt hemvist. I de flesta fall innebär detta att det blir samma domstol som handlagt målet i sak.

Undantagsvis rör ansökan om verkställighet eller överflyttning ett barn som inte har hemvist i Sverige. Dessa mål handläggs vid Stockholms tingsrätt.

Förfarandena bör samordnas

Tingsrätten kan redan i samband med vårdnadsmålet ta upp fråga om verkställighet. (21 kapitlet 6 § Föräldrabalken)

Samförståndslösning i verkställighetsförfarandet

Tyngdpunkten i arbetet med att finna samförståndslösningar ligger i ett tidigt skede. En samförståndslösning bör dock eftersträvas ända fram till den tidpunkt då tvångsmedel visar sig oundvikliga (21 kapitlet 2 § Föräldrabalken).

Tvångsmedel

Vite bör vara det huvudsakliga tvångsmedlet mot den som inte frivilligt medverkar.

Försöken att använda sig av samförståndslösningar bör pågå även efter det att användning av tvångsmedel har aktualiserats.

När vitet föreläggs skall det fastställas till ett belopp som med hänsyn till mottagarens ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt kan antas få honom eller henne att följa föreläggandet.

Polishämtning bör förekomma i ytterst få fall.

Enbart det förhållandet att en förälder systematiskt försöker sabotera barnets umgänge med den andra föräldern är inte ett tillräckligt skäl för hämtning.

Domstolen kan förordna om hämtning oberoende av yrkande från part. (21 kapitlet 3 § Föräldrabalken)

Parternas kostnader i ärendet 21 kapitlet 13 § Föräldrabalken
---

En ordning som innebär att den part som avgörandet går emot får stå för rättegångskostnaderna samtidigt som part har möjlighet att nå en samförståndslösning som också innebär att vardera parten skall svara för sin kostnad, är den ordning som antas bäst främja samförståndslösningar i verkställighetsledet.

Risken för obefogade invändningar, och de nackdelar sådana innebär för den som bör få avgörandet verkställt, minskar också med en sådan ordning.

Del III LAGTEXT

6 kapitlet Föräldrabalken (FB) Om vårdnad, boende och umgänge

Inledande bestämmelser

1 § Barn har rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran. Barn skall behandlas med aktning för sin person och egenart och får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling. [Lag \(1983:47\)](#).

2 § Ett barn står under vårdnad av båda föräldrarna eller en av dem, om inte rätten har anförtrott vårdnaden åt en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare. Vårdnaden om ett barn består till dess att barnet fyller 18 år.

Den som har vårdnaden om ett barn har ett ansvar för barnets personliga förhållanden och ska se till att barnets behov enligt [1 §](#) blir tillgodosedda. Barnets vårdnadshavare svarar även för att barnet får den tillsyn som behövs med hänsyn till barnets ålder, utveckling och övriga omständigheter samt ska bevaka att barnet får tillfredsställande försörjning och utbildning. I syfte att hindra att barnet orsakar skada för någon annan ska vårdnadshavaren vidare svara för att barnet står under uppsikt eller att andra lämpliga åtgärder vidtas.

Om ansvaret i frågor som gäller barnets ekonomiska förhållanden finns bestämmelser i [9–15 kap.](#)

2 a § Barnets bästa skall vara avgörande för alla beslut om vårdnad, boende och umgänge.

Vid bedömningen av vad som är bäst för barnet skall det fästas avseende särskilt vid

- risken för att barnet eller någon annan i familjen utsätts för övergrepp eller att barnet olovligen förs bort eller hålls kvar eller annars far illa, och
- barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna.

Hänsyn skall tas till barnets vilja med beaktande av barnets ålder och mognad. [Lag](#)

Vårdnadshavare

3 § Barnet står från födelsen under vårdnad av båda föräldrarna, om dessa är gifta med varandra, och i annat fall av modern ensam. Ingår föräldrarna senare äktenskap med varandra, står barnet från den tidpunkten under vårdnad av dem båda, om inte rätten dessförinnan har anförtrott vårdnaden åt en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare.

Om det döms till äktenskapsskillnad mellan föräldrarna står barnet även därefter under båda föräldrarnas vårdnad, om inte den gemensamma vårdnaden upplöses enligt [5](#), [7](#) eller [8 §](#). Skall barnet även efter domen på äktenskapsskillnad stå under båda föräldrarnas vårdnad, skall rätten i domen erinra om att vårdnaden alltjämt är gemensam. [Lag \(1994:1433\)](#).

4 § Står barnet under vårdnad av endast en av föräldrarna och vill föräldrarna gemensamt utöva vårdnaden, ska rätten på talan av dem båda besluta i enlighet med deras begäran, om det inte är uppenbart att gemensam vårdnad är oförenlig med barnets bästa.

Om barnet är folkbokfört här i landet, kan föräldrarna få gemensam vårdnad också genom registrering hos Skatteverket efter anmälan av dem båda

1. till socialnämnden i samband med att nämnden ska godkänna en faderskapsbekräftelse eller en bekräftelse av föräldraskap enligt [1 kap. 9 §](#), eller

2. till Skatteverket under förutsättning att beslut om vårdnaden inte har meddelats tidigare. [Lag \(2012:319\)](#).

5 § Står barnet under vårdnad av båda föräldrarna eller en av dem och vill någon av dem få ändring i vårdnaden, skall rätten besluta att vårdnaden skall vara gemensam eller anförtro vårdnaden åt en av föräldrarna.

Vid bedömningen av om vårdnaden skall vara gemensam eller anförtros åt en av föräldrarna skall rätten fästa avseende särskilt vid föräldrarnas förmåga att samarbeta i frågor som rör barnet. Rätten får inte besluta om gemensam vårdnad, om båda föräldrarna motsätter sig det.

Frågor om ändring i vårdnaden enligt [första stycket](#) prövas på talan av en av föräldrarna eller båda. I mål om äktenskapsskillnad får rätten utan yrkande anförtro vårdnaden om barnet åt en av föräldrarna, om det är uppenbart att gemensam vårdnad är oförenlig med barnets bästa. [Lag \(2006:458\)](#).

6 § Står barnet under vårdnad av båda föräldrarna eller en av dem, får de avtala att vårdnaden skall vara gemensam eller att en av dem skall ha vårdnaden om barnet. Avtalet skall gälla, om det är skriftligt och socialnämnden godkänner det.

Har föräldrarna avtalat om gemensam vårdnad, skall socialnämnden godkänna avtalet, om det inte är uppenbart att avtalet är oförenligt med barnets bästa. [Lag \(2006:458\)](#).

7 § Om en förälder vid utövandet av vårdnaden om ett barn gör sig skyldig till missbruk eller försummelse eller i övrigt brister i omsorgen om barnet på ett sätt som medför bestående fara för barnets hälsa eller utveckling, skall rätten besluta om ändring i vårdnaden.

Står barnet under båda föräldrarnas vårdnad och gäller vad som sägs i [första stycket](#) en av dem, skall rätten anförtro vårdnaden åt den andra föräldern ensam. Brister också den föräldern i omsorgen om barnet på det sätt som sägs i [första stycket](#), skall rätten flytta över vårdnaden till en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare.

Står barnet under endast en förälders vårdnad, skall rätten i fall som avses i [första stycket](#) flytta över vårdnaden till den andra föräldern eller, om det är lämpligare, till en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare.

Frågor om ändring i vårdnaden enligt denna paragraf prövas på talan av socialnämnden eller, utan särskilt yrkande, i mål om äktenskapsskillnad mellan föräldrarna eller i andra mål enligt [5 §](#). [Lag \(1998:319\)](#).

8 § Har ett barn stadigvarande vårdats och fostrats i ett annat enskilt hem än föräldrahemmet och är det uppenbart att det är bäst för barnet att det rådande förhållandet får bestå och att vårdnaden flyttas över till den eller dem som har tagit emot barnet eller någon av dem, skall rätten utse denne eller dessa att såsom särskilt förordnade vårdnadshavare utöva vårdnaden om barnet.

Frågor om överflyttning av vårdnaden enligt [första stycket](#) prövas på talan av socialnämnden. [Lag \(2006:458\)](#).

8 a § Står barnet under båda föräldrarnas vårdnad och är en av dem varaktigt förhindrad att utöva vårdnaden, skall rätten anförtro vårdnaden åt den andra föräldern ensam. Om hindret gäller båda föräldrarna, skall rätten flytta över vårdnaden till en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare.

Står barnet under endast en förälders vårdnad och är denne varaktigt förhindrad att utöva vårdnaden, skall rätten flytta över vårdnaden till den andra föräldern eller, om det är lämpligare, till en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare.

Frågor om ändring i vårdnaden enligt denna paragraf prövas på talan av socialnämnden eller, utan särskilt yrkande, i mål om äktenskapsskillnad mellan föräldrarna eller i andra mål enligt [5 §. Lag \(2005:430\)](#).

9 § Om barnet står under vårdnad av båda föräldrarna och en av dem dör, skall den andra föräldern ensam ha vårdnaden. Om båda föräldrarna dör, skall rätten på anmälan av socialnämnden eller när förhållandet annars blir känt anförtro vårdnaden åt en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare.

Om barnet står under vårdnad av endast en av föräldrarna och den föräldern dör, skall rätten på ansökan av den andra föräldern eller på anmälan av socialnämnden anförtro vårdnaden åt den andra föräldern eller, om det är lämpligare, åt en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare. [Lag \(1994:1433\)](#).

10 § Står barnet under vårdnad av en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare och vill någon av barnets föräldrar eller båda få vårdnaden överflyttad till sig, får rätten besluta om detta. Rätten får inte flytta över vårdnaden till föräldrarna gemensamt, om båda föräldrarna motsätter sig det.

Frågor om överflyttning av vårdnaden enligt [första stycket](#) prövas på talan av båda föräldrarna eller en av dem eller på talan av socialnämnden. [Lag \(2006:458\)](#).

10 a § Om vårdnadshavare skall förordnas särskilt, utses någon som är lämpad att ge barnet omvårdnad, trygghet och en god fostran. Den som är underårig får inte förordnas till vårdnadshavare.

Två personer kan utses att gemensamt utöva vårdnaden, om de är gifta med varandra eller är sambor.

För syskon skall samma person utses till vårdnadshavare, om inte särskilda skäl talar mot det.

Om vårdnadshavare skall förordnas efter föräldrarnas död och föräldrarna eller en av dem har gett till känna vem de önskar till vårdnadshavare, skall denna person förordnas, om det inte är olämpligt. [Lag \(2005:434\)](#).

10 b § En särskilt förordnad vårdnadshavare har rätt att på begäran bli entledigad från uppdraget.

Om barnet har två särskilt förordnade vårdnadshavare och någon av dem vill att vårdnaden inte längre skall vara gemensam, skall rätten på talan av en av dem eller båda anförtro vårdnaden åt en av dem. Rätten kan också i mål om äktenskapsskillnad mellan vårdnadshavarna utan yrkande besluta om vårdnaden enligt vad som nu har sagts, om det är uppenbart att gemensam vårdnad är oförenlig med barnets bästa. [Lag \(2006:458\)](#).

10 c § En särskilt förordnad vårdnadshavare skall entledigas, om han eller hon vid utövandet av vårdnaden gör sig skyldig till missbruk eller försummelse eller av någon annan orsak inte längre är lämplig som vårdnadshavare.

Om barnet har två särskilt förordnade vårdnadshavare och den ena entledigas eller dör, skall den andra ensam ha vårdnaden. Om båda vårdnadshavarna entledigas eller dör, skall rätten utse en eller två andra personer att vara särskilt förordnade vårdnadshavare.

Frågor om ändring i vårdnaden enligt denna paragraf prövas efter ansökan av socialnämnden. [Lag \(1994:1433\)](#).

Vårdnadens utövande

11 § Vårdnadshavaren har rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter. Vårdnadshavaren skall därvid i takt med barnets stigande ålder och utveckling ta allt större hänsyn till barnets synpunkter och önskemål. [Lag \(1983:47\)](#).

12 § Barnet ingår självt avtal om anställning eller annat arbete, men endast om vårdnadshavaren samtycker till avtalet. Barnet får självt säga upp avtalet och, om barnet har fyllt sexton år, utan nytt samtycke avtala om annat arbete av liknande art.

Barnet eller vårdnadshavaren får säga upp avtalet med omedelbar verkan, om det behövs med hänsyn till barnets hälsa, utveckling eller skolgång. Har vårdnadshavaren sagt upp avtalet av detta skäl, får barnet inte därefter träffa nytt avtal utan vårdnadshavarens samtycke.

Om verkan av att barnet ensamt har träffat avtal om arbete utan att ha rätt till det finns bestämmelser i [9 kap.6](#) och [7 §§. Lag \(1983:47\)](#).

13 § Står barnet under vårdnad av två vårdnadshavare, skall vad som sägs i 11 eller [12 §](#) gälla dem tillsammans.

Är en av vårdnadshavarna till följd av frånvaro, sjukdom eller annan orsak förhindrad att ta del i sådana beslut rörande vårdnaden som inte utan olägenhet kan uppskjutas, bestämmer den andre ensam. Denne får dock inte ensam fatta beslut av ingripande betydelse för barnets framtid, om inte barnets bästa uppenbarligen kräver det.

finns bestämmelser om ändring i vårdnaden när den ena föräldern är varaktigt förhindrad att utöva vårdnaden. [Lag \(2005:430\)](#).

13 a § Står barnet under vårdnad av två vårdnadshavare och samtycker endast den ena till en åtgärd till stöd för barnet, får socialnämnden besluta att åtgärden får vidtas utan den andra vårdnadshavarens samtycke om det krävs med hänsyn till barnets bästa och åtgärden gäller

1. psykiatrisk eller psykologisk utredning eller behandling som omfattas av [hälso- och sjukvårdslagen \(2017:30\)](#),
2. behandling i öppna former som ges med stöd av [4 kap. 1 § socialtjänstlagen \(2001:453\)](#),
3. utseende av en kontaktperson eller en familj som avses i [3 kap. 6 b § första stycket socialtjänstlagen](#) eller
4. en insats enligt [9 § 4, 5 eller 6 lagen \(1993:387\)](#) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Ett beslut enligt [första stycket](#) får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Beslut i frågor som avses i [första stycket](#) gäller omedelbart. Rätten får dock bestämma att dess beslut ska gälla först sedan det har vunnit laga kraft. [Lag \(2017:32\)](#).

14 § Om rätten för barn och vårdnadshavare att få stöd och hjälp hos socialnämnden finns bestämmelser i [socialtjänstlagen \(2001:453\)](#). Socialnämnden förmedlar kontakter med andra rådgivande samhällsorgan. [Lag \(2001:456\)](#).

Barnets boende

14 a § Står barnet under vårdnad av båda föräldrarna, får rätten på talan av en av dem eller båda besluta vem av föräldrarna barnet skall bo tillsammans med.

Föräldrarna får avtala om barnets boende. Avtalet skall gälla, om det är skriftligt och socialnämnden godkänner det. [Lag \(2006:458\)](#).

Umgänge

15 § Barnet skall ha rätt till umgänge med en förälder som det inte bor tillsammans med. Umgänget kan ske genom att barnet och föräldern träffar varandra eller genom att de har annan kontakt.

Barnets föräldrar har ett gemensamt ansvar för att barnets behov av umgänge med en förälder som barnet inte bor tillsammans med så långt möjligt tillgodoses. Särskilt förordnade vårdnadshavare har ett motsvarande ansvar.

Barnets vårdnadshavare har ett ansvar för att barnets behov av umgänge med någon annan som står det särskilt nära så långt möjligt tillgodoses.

Om barnet står under vårdnad av båda föräldrarna och skall umgås med en förälder som det inte bor tillsammans med, skall den andra föräldern lämna sådana upplysningar om barnet som kan främja umgänget, om inte särskilda skäl talar mot det. Om barnet skall umgås med en förälder som inte är vårdnadshavare eller med någon annan som står barnet särskilt nära, skall upplysningar enligt första meningen lämnas av vårdnadshavaren. [Lag \(2006:458\)](#).

15 a § På talan av en förälder som vill umgås med sitt barn får rätten besluta om umgänge mellan barnet och den föräldern. En sådan talan får också föras av socialnämnden.

På talan av socialnämnden får rätten besluta om umgänge mellan barnet och någon annan än en förälder. Vid bedömningen av om en sådan talan skall föras skall socialnämnden särskilt beakta barnets behov av umgänge med sina morföräldrar och farföräldrar och andra som står barnet särskilt nära.

Står barnet under vårdnad av båda föräldrarna eller en av dem, får de avtala om barnets umgänge med en förälder som barnet inte bor tillsammans med. Avtalet skall gälla, om det är skriftligt och socialnämnden godkänner det. [Lag \(2006:458\)](#).

15 b § Om barnet bor tillsammans med endast en förälder, skall den föräldern ta del i kostnaderna för de resor som föranleds av barnets behov av umgänge med den andra föräldern. Det skall ske efter vad som är skäligt med hänsyn till föräldrarnas ekonomiska förmåga och övriga omständigheter.

En dom eller ett avtal om kostnaderna för resor kan jämkas av rätten för tiden efter det att talan har väckts, om ändring i förhållandena föranleder det. [Lag \(1998:319\)](#).

15 c § När rätten beslutar om umgänge med en förälder som barnet inte bor tillsammans med, får rätten, om barnet har behov av det, besluta att en person som utses av socialnämnden ska medverka vid umgänget ([umgängesstöd](#)). Ett beslut om umgängesstöd ska gälla för en viss tid.

Innan ett beslut om umgängesstöd meddelas ska rätten inhämta yttrande från socialnämnden.

Socialnämnden ska efter rättens beslut om umgängesstöd utse en viss person att medverka vid umgänget.

Socialnämnden ska följa upp hur umgänget fungerar och verka för att stödet inte består längre än nödvändigt. [Lag \(2010:740\)](#).

Förfarandet i mål och ärenden om vårdnad m.m.

16 § Anmälan enligt [4 § andra stycket](#) om gemensam vårdnad för föräldrar som inte är gifta med varandra prövas av Skatteverket. Anmälan skall göras skriftligen av båda föräldrarna.

Anmälan enligt [4 § andra stycket 2](#) görs hos Skatteverket eller Försäkringskassan.

Beslut av Skatteverket får överklagas hos den förvaltningsrätt inom vars domkrets barnet är folkbokfört vid tidpunkten för beslutet.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten. [Lag \(2009:775\)](#).

17 § Frågor om vårdnad, boende eller umgänge tas upp av rätten i den ort där barnet har sitt hemvist. Sådana frågor kan tas upp även i samband med äktenskapsmål. Om det inte finns någon behörig domstol, tas frågorna upp av Stockholms tingsrätt.

Frågor om vårdnad som avses i [4](#), [5](#), [7-8 a](#) och [10 §§](#) samt [10 b § andra stycket](#) samt frågor om boende och umgänge handläggs i den ordning som är föreskriven för tvistemål. Frågan om fördelning av resekostnader enligt [15 b §](#) skall anses som en del av frågan om umgänge. Står barnet under vårdnad av båda föräldrarna eller en av dem och är föräldrarna överens i saken, får de väcka talan genom gemensam ansökan.

Övriga frågor om vårdnad handläggs i den ordning som gäller för domstolsärenden.

I mål om vårdnad och boende kan underhållsbidrag för barnet yrkas utan stämning. [Lag \(2005:430\)](#).

17 a § Föräldrar kan enligt [5 kap. 3 § socialtjänstlagen \(2001:453\)](#) få hjälp att träffa avtal om vårdnad, boende och umgänge.

Socialnämnden i den kommun där barnet är folkbokfört prövar om ett avtal mellan föräldrarna enligt [6 §](#), [14 a § andra stycket](#) eller [15 a § tredje stycket](#) ska godkännas.

Vid sin prövning av föräldrarnas avtal ska socialnämnden se till att frågor om vårdnad, boende och umgänge blir tillbörligt utredda. Utan hinder av sekretess enligt [26 kap. 1 § första stycket offentlighets- och sekretesslagen \(2009:400\)](#) är en annan socialnämnd som har tillgång till upplysningar som kan vara av betydelse för frågans bedömning skyldig att lämna sådana upplysningar på begäran av den socialnämnd som ska pröva avtalet.

Socialnämndens beslut enligt [andra stycket](#) får inte överklagas. [Lag \(2009:404\)](#).

17 b § Har en socialnämnd godkänt ett avtal om vårdnad, skall ett meddelande om avtalets innehåll sändas samma dag till

1. Skatteverket,
2. om avtalet gäller ett barn som har fyllt 15 år: Centrala studiestödsnämnden,
3. Försäkringskassan. [Lag \(2004:797\)](#).

18 § Föräldrar kan enligt [5 kap. 3 § socialtjänstlagen \(2001:453\)](#) genom samarbetsamtal få hjälp att nå enighet i frågor om vårdnad, boende och umgänge.

I mål om vårdnad, boende eller umgänge får rätten uppdra åt socialnämnden eller något annat organ att i barnets intresse anordna samarbetsamtal i syfte att nå enighet mellan föräldrarna.

Om rätten lämnar uppdrag enligt [andra stycket](#), kan den förklara att målet skall vila under en viss tid. Detsamma gäller om samarbetsamtal redan har inletts och fortsatta samtal kan antas vara till nytta. Om det finns särskilda skäl, kan rätten förlänga den utsatta tiden. [Lag \(2001:456\)](#).

18 a § Rätten får uppdra åt en medlare att försöka få föräldrarna att nå en samförståndslösning som är förenlig med barnets bästa. Rätten kan lämna medlaren närmare anvisningar om vad han eller hon skall iaktta när uppdraget fullgörs.

Medlaren skall inom den tid som rätten bestämmer lämna en redogörelse för de åtgärder som har vidtagits. Tiden får inte sättas längre än fyra veckor. Rätten får dock förlänga tiden, om det finns förutsättningar att nå en samförståndslösning.

Medlaren har rätt till skälig ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg som uppdraget krävt. Rätten beslutar om ersättningen. Ersättningen betalas av allmänna medel. [Lag \(2006:458\)](#).

19 § Rätten ska se till att frågor om vårdnad, boende och umgänge blir tillbörligt utredda.

Innan rätten avgör ett mål eller ärende om vårdnad, boende eller umgänge ska socialnämnden ges tillfälle att lämna upplysningar. Har nämnden tillgång till upplysningar som kan vara av betydelse för frågans bedömning är nämnden skyldig att lämna rätten sådana upplysningar.

Om det behövs utredning utöver vad som sägs i [andra stycket](#), får rätten uppdra åt socialnämnden eller något annat organ att utse någon att verkställa den. Rätten får fastställa riktlinjer för utredningen och bestämma en viss tid inom vilken utredningen ska vara slutförd. Om det behövs, får rätten förlänga denna tid. Rätten ska se till att utredningen bedrivs skyndsamt.

Om det inte är olämpligt, ska den som verkställer utredningen försöka klarlägga barnets inställning och redovisa den för rätten samt lämna förslag till beslut.

Utän hinder av sekretess enligt [26 kap. 1 § första stycket offentlighets- och sekretesslagen \(2009:400\)](#) är en socialnämnd som har tillgång till upplysningar som kan vara av betydelse för utredningen skyldig att lämna sådana upplysningar på begäran av den socialnämnd som avses i [tredje stycket](#). Detsamma gäller när uppgifterna begärs av den som socialnämnden utsett att verkställa utredningen.

Barnet får höras inför rätten, om särskilda skäl talar för det och det är uppenbart att barnet inte kan ta skada av att höras. [Lag \(2009:404\)](#).

20 § I mål eller ärenden om vårdnad, boende eller umgänge får rätten, om det behövs, besluta om vårdnad, boende eller umgänge för tiden till dess att frågan har avgjorts genom en dom eller ett beslut som har vunnit laga kraft eller föräldrarna har träffat ett avtal om frågan och avtalet har godkänts av socialnämnden.

Innan ett beslut enligt [första stycket](#) meddelas skall motparten få yttra sig i frågan. Rätten kan inhämta upplysningar från socialnämnden i frågan. Innan socialnämnden lämnar upplysningar skall den, om det är lämpligt, höra föräldrarna och barnet. Har rätten meddelat ett beslut som ännu gäller när målet eller ärendet skall avgöras, skall rätten ompröva beslutet.

Ett beslut enligt denna paragraf får verkställas på samma sätt som en dom som har vunnit laga kraft. Beslutet får dock när som helst ändras av rätten. [Lag \(2006:458\)](#).

21 § I mål eller ärenden om vårdnad, boende eller umgänge kan rätten, i samband med att den meddelar dom eller beslut i saken och om det finns särskilda skäl, på yrkande av en part förelägga motparten vid vite att lämna ifrån sig barnet. Har vite förelagts i samband med beslut som avses i [20 § första stycket](#), kan rätten förordna att föreläggandet skall gälla omedelbart.

Beslut om föreläggande enligt [första stycket](#) får överklagas endast i samband med överklagande av domen eller beslutet om vårdnad, boende eller umgänge.

En fråga om utdömande av förelagt vite prövas av rätten på ansökan av den part som har begärt föreläggandet. Ärendet handläggs enligt lagen ([1996:242](#)) om domstolsärenden. [Lag \(2006:458\)](#).

22 § I mål eller ärenden om vårdnad, boende eller umgänge gäller i fråga om rättegångskostnader andra och [tredje styckena](#) i stället för [18 kap.1-7 §§rättegångsbalken](#).

Vardera parten skall bära sin rättegångskostnad. En part kan dock förpliktas att helt eller delvis ersätta motparten dennes rättegångskostnad, om han eller hon har förfarit på ett sådant sätt som avses i [18 kap.3](#) eller [6 §rättegångsbalken](#) eller om det annars finns särskilda skäl.

Skall en part enligt [andra stycket](#) helt eller delvis ersätta motpartens rättegångskostnad och har partens ställföreträdare, ombud eller biträde förfarit på ett sådant sätt som avses i [18 kap.3](#) eller [6 §rättegångsbalken](#) och därigenom vållat kostnaden helt eller delvis, kan han eller hon förpliktas att tillsammans med parten ersätta kostnaden. Rätten kan besluta om detta även om någon part inte yrkar det.

Denna paragraf tillämpas också när målet eller ärendet handläggs i högre rätt

21 kap. Om verkställighet av domar, beslut eller avtal om vårdnad, boende eller umgänge m.m.

Verkställighet av domar, beslut eller avtal

1 § Vid verkställighet skall barnets bästa komma i främsta rummet. Hänsyn skall tas till barnets vilja med beaktande av barnets ålder och mognad.

Verkställighet av en dom eller ett beslut om vårdnad, boende, umgänge eller överlämnande av barn söks hos tingsrätten i den ort där barnet har sitt hemvist. Har domen eller beslutet inte vunnit laga kraft och är det inte särskilt medgivet att verkställighet ändå får ske, får rätten inte vidta åtgärder enligt 2-4 §§.

Verkställighet av avtal enligt 6 kap. 6 §, 14 a § andra stycket och 15 a § tredje stycket söks hos tingsrätten i den ort där barnet har sitt hemvist. Vad som i detta kapitel

föreskrivs om verkställighet av en dom eller ett beslut som vunnit laga kraft gäller även ett sådant avtal.

Om en annan tingsrätt handlägger ett mål mellan samma parter om vårdnaden, boendet eller umgänget, får verkställighet också sökas hos den tingsrätten.

Om det inte finns någon annan behörig domstol, tas frågan om verkställighet upp av Stockholms tingsrätt. *Lag (2006:458)*.

2 § Innan rätten beslutar om verkställighet, får den uppdra åt en ledamot eller suppleant i socialnämnden eller en tjänsteman inom socialtjänsten att verka för att den som har hand om barnet frivilligt skall fullgöra vad som åligger honom eller henne. Ett sådant uppdrag får även lämnas åt någon annan lämplig person.

Den som har fått ett uppdrag enligt första stycket skall inom den tid som rätten bestämmer lämna en redogörelse för de åtgärder som har vidtagits och vad som i övrigt har kommit fram. Tiden får inte sättas längre än två veckor. Rätten får dock förlänga tiden, om det finns förutsättningar för att nå en frivillig fullgörelse. *Lag (2006:458)*.

3 § Beslutar rätten om verkställighet, får den även utan yrkande förelägga vite eller besluta att barnet ska hämtas genom Polismyndighetens försorg. Hämtning får dock beslutas endast i de fall och under de förutsättningar som anges i andra och tredje styckena.

Är det fråga om en dom eller ett beslut om vårdnad, boende eller överlämnande av barn, får rätten besluta om hämtning av barnet, om verkställighet annars inte kan ske eller om hämtning är nödvändig för att undvika att barnet lider allvarlig skada.

Är det fråga om en dom eller ett beslut om umgänge mellan barnet och en förälder som barnet inte bor tillsammans med, får rätten besluta om hämtning av barnet, om verkställighet annars inte kan ske och barnet har ett särskilt starkt behov av umgänge med föräldern.

Frågor om utdömande av förelagt vite prövas av rätten på ansökan av den part som har begärt verkställigheten.
Lag (2014:603).

4 § Beslutar rätten om verkställighet, kan den även lämna uppdrag enligt 2 §. Har rätten beslutat att barnet ska hämtas genom Polismyndighetens försorg, ska ett uppdrag enligt 2 § lämnas, om inte särskilda skäl talar mot det.

Om det finns särskilda skäl, får rätten för att underlätta att barnet överflyttas besluta att barnet tillfälligt ska tas om hand av socialnämnden eller på annat lämpligt sätt. Rätten får besluta att omhändertagandet ska verkställas genom Polismyndighetens försorg.

Beslutar rätten om verkställighet av en dom eller ett beslut om umgänge som har vunnit laga kraft, kan rätten komplettera eller ändra vad som har bestämts om de praktiska arrangemangen för utövandet av umgänget, om det är nödvändigt för att umgänget ska kunna ske. *Lag (2014:603)*.

5 § Har barnet nått en sådan ålder och mognad att dess vilja bör beaktas, får verkställighet inte ske mot barnets vilja utom då rätten finner det nödvändigt av hänsyn till barnets bästa.

Lag (2006:458).

6 § Rätten skall vägra verkställighet, om det är uppenbart att verkställigheten är oförenlig med barnets bästa.

Lag (2006:458).

Överflyttning av barn i andra fall

7 § Även om en dom eller ett beslut som avses i 1 § inte finns, kan barnets vårdnadshavare, när barnet vistas hos någon annan, begära att rätten beslutar om åtgärd för att barnet skall överflyttas till vårdnadshavaren.

Rätten kan vägra att vidta den begärda åtgärden, om det av hänsyn till barnets bästa behövs en prövning av frågan om vårdnaden.

En åtgärd enligt första stycket får inte beslutas, om ett flyttningsförbud enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga gäller i fråga om barnet.

I övrigt gäller 1-6 §§. *Lag (2006:458).*

8 § Bestämmelserna i 7 § gäller också när föräldrar, adoptivföräldrar eller särskilt förordnade vårdnadshavare gemensamt har vårdnaden och en av dem utan något beaktansvärt skäl egenmäktigt fört bort eller håller kvar barnet samt den andra begär rättelse. *Lag (1994:1433).*

Gemensamma bestämmelser

9 § Hämtning, omhändertagande och andra åtgärder som rör barnet skall utföras på ett sätt som är så skonsamt som möjligt för barnet.

Om barnet på grund av sjukdom inte bör flyttas eller om det finns något annat särskilt hinder, skall åtgärden skjutas upp.

Lag (2006:458).

10 § Om det är fara för att barnet förs ur landet eller om saken av annan anledning är brådskande, kan rätten omedelbart besluta att barnet ska tas om hand av socialnämnden eller på annat lämpligt sätt. Rätten får besluta att omhändertagandet ska verkställas genom Polismyndighetens försorg.

Kan ett beslut enligt första stycket inte avvaktas, får Polismyndigheten, oavsett om något ärende är anhängigt, vidta sådana omedelbara åtgärder som kan ske utan skada för barnet.

Åtgärden ska genast anmälas till rätten, som utan dröjsmål prövar om den ska bestå.

Har rätten meddelat ett beslut om omhändertagande enligt första eller andra stycket som ännu gäller när ärendet ska avgöras, ska rätten ompröva beslutet. *Lag (2014:603).*

11 § Vid hämtning och omhändertagande skall någon som kan vara till stöd för barnet närvara. Finns det en sådan kontaktperson för barnet som avses i socialtjänstlagen (2001:453), bör han eller hon anlitas. I brådskande fall får en åtgärd som krävs för skydd av barnet vidtas utan att en person till stöd för barnet är närvarande.

Om det är möjligt skall en barnläkare, barnpsykiater eller barnpsykolog medverka vid hämtning och omhändertagande.
Lag (2006:458).

12 § Vid avgörande av ett ärende enligt detta kapitel skall tingsrätten bestå av en lagfaren domare och tre nämndemän. Om rätten anser det tillräckligt att en domare sitter i rätten och parterna samtycker till det eller ärendet är av enkel beskaffenhet, kan det avgöras av en lagfaren domare.

Vid sammanträde får barnet höras inför rätten, om särskilda skäl talar för det och det är uppenbart att barnet inte kan ta skada av att höras.

Uteblir en part från ett sammanträde till vilket han eller hon har kallats vid vite att inställa sig personligen, får rätten besluta att parten skall hämtas till rätten antingen omedelbart eller till en senare dag. *Lag (2006:458).*

13 § I fråga om rättegångskostnader skall 18 kap. rättegångsbalken tillämpas. Avskrivs ärendet på grund av att parterna har nått en samförståndslösning, får rätten besluta att vardera parten skall bära sin kostnad.

Kostnader för utförande av uppdrag enligt 2 § första stycket andra meningen, för hämtning av en part till sammanträde och för hämtning eller omhändertagande av barn betalas av allmänna medel efter beslut av rätten. Rätten får efter vad som är skäligt besluta att en part som har föranlett kostnad för hämtning eller för omhändertagande av barn skall helt eller delvis betala kostnaden till staten. *Lag (2006:458).*

14 § Beslut som inte avser utdömande av vite, ersättning för parts kostnader eller parts skyldighet att betala kostnader till staten gäller omedelbart, om inte annat beslutas.
Lag (2006:458).

15 § Beslut enligt detta kapitel om överflyttning av barn hindrar inte att den fråga som har avgjorts prövas på nytt, när ändrade förhållanden eller något annat särskilt skäl föranleder det. *Lag (1983:485).*

16 § Vid rättens handläggning av ärenden enligt detta kapitel tillämpas i övrigt lagen (1996:242) om domstolsärenden.
Lag (2008:646)